

V. Vasylyev

INVESTMENTS: GENESIS AND ECONOMIC ESSENCE

Economic essence of the category "investments", genesis of investment theories was considered in the article, the comparative analysis of existing definitions is carried out and is analysed characteristic features of investments. Value of investments at macrolevel, mesolevel and microlevel of their realization was defined.

Key words: investments, investment process, capital, securities, risks.

© В. Васильєв

Надійшла до редакції 29.11.2012

УДК 336.658;351.823

НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ВЕЛИКИХ КОРПОРАТИВНИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

МИХАЙЛО ВЕРЕСКУН,

кандидат економічних наук, доцент

Приазовського державного технічного університету, м. Маріуполь

На основі аналізу результатів останніх досліджень та власних наукових розробок сформовано методологію управління конкурентоспроможністю великих корпоративних підприємств у промисловості, яка включає систему механізмів організаційного й економічного характеру. Для реалізації сформованої методології запропоновано наукову концепцію управління конкурентоспроможністю, яка складається з трьох взаємопов'язаних блоків - інформаційного забезпечення, реалізації процесу управління та аналізу ефективності процесу управління конкурентоспроможністю.

Ключові слова: конкурентоспроможність, управління конкурентоспроможністю, методологія управління, концепція управління, великі корпоративні промислові підприємства.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні нарахується 23084 підприємства промисловості, виробнича діяльність яких забезпечує 76,36 % валового внутрішнього продукту (ВВП). Кількісно структура промислових господарюючих суб'єктів утворює таку картину: 1,6 % великих підприємств, 11,0 % середніх та 87,4 % малих. Частка кожної групи у виробництві ВВП відповідно складає 71,7 %; 23,1 % та 5,2 %. Наведене свідчить, що визначальна роль належить великим промисловим підприємствам. При цьому слід підкреслити, що частка різних галузей промисловості у формуванні ВВП країни різна. Так, найбільшу частку ВВП - третину ВВП усієї країни та понад 42 % валютних надходжень усієї держави - створює гірничо-металургійний комплекс, у якому переважна маса продукції виробляється на великих господарюючих суб'єктах.

Як свідчать результати аналізу рівня діяльності великих промислових підприємств та їх форм об'єднання, вони створюються за допомогою різних організаційних утворень, таких як асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, картелі, трести, син-

дикати, холдинги, промислово-фінансові групи, а з участю зарубіжних господарюючих суб'єктів - транснаціональних корпорацій. Разом із тим, потенційні здатності великих промислових підприємств в Україні використовуються ще не повною мірою. Приховані можливості та переваги великих промислових підприємств полягають в їх складових (корпоративності), сформованих на засаді концентрації професійних чи станових інтересів, та можуть бути реалізовані у випадку розробки ефективного управління їхньою конкурентоспроможністю на основі врахування особливостей економіки України, вітчизняного та зарубіжного досвіду управління такими господарюючими суб'єктами, забезпечення взаємного інтересу складових об'єднаного виробничого процесу, спрямованих на досягнення високого рівня прибутковості та рішення соціально-екологічних питань. Проблема формування ефективного управління конкурентоспроможністю великих промислових підприємств вимагає свого теоретичного, методичного та практичного вирішення.

Аналіз останніх досліджень. Питання щодо розвитку теорії й практики конкурентоспроможності розглянуто в роботах закордонних та вітчизняних учених, зокрема Р. Акоффа [1], О. Амоші, І. Ансоффа, А. Бранденбургера, О. Віханського, А. Воронкової, О. Галушко, Г. Гамела, К. Прахалада [3], Б. Губського, Ю. Іванова, Ф. Котлера, Дж. Мура [4], М. Портера, А. Стрікланда, А. Томпсона, Б. Кваснюка, В. Павлової, Х. Фасхієва, Р. Фатхутдінова, О. Чернеги, В. Шевчука, А. Юданова та ін.

Аналіз результатів останніх наукових досліджень у галузі конкурентоспроможності дозволяє відзначити, що на сьогодні залишаються не повністю вивченими питання щодо наукового обґрунтування й методичного забезпечення організації управління конкурентоспроможністю, що зумовлює необхідність поглиблення теоретичних і практичних розробок та поглибленого дослідження забезпечення конкурентоспроможності великих корпоративних промислових підприємств.

Метою статті є формування науково обґрунтованої методології управління конкурентоспроможністю великих інтегрованих корпоративних підприємств у промисловості та розробка концепції реалізації сформованої методології.

Виклад основного матеріалу. Характерною рисою господарювання промислових підприємств є необхідність постійної адаптації до динаміки зовнішнього середовища. Своєчасна й адекватна реакція в системах управління підприємства на динаміку зовнішнього середовища має забезпечити йому стійкий економічний розвиток та конкурентоспроможність у перспективі. Найважливішим елементом системи управління підприємством, яка має врахувати майбутні зміни, що відбудуться в зовнішньому і внутрішньому середовищі, є управління конкурентоспроможністю. До основних чинників, що спричинили суттєве зростання значення управління конкурентоспроможністю та необхідність розвитку його методології й науково-теоретичного апарату, можна віднести: інтернаціоналізацію світової економіки, розвиток міжнародної торгівлі, глобалізацію бізнесу, інтеграцію економічних процесів, трансформацію галузей, реструктуризацію підприємств тощо. Усі ці чинники суттєво змінюють профіль системи управління конкурентоспроможністю великих інтегрованих корпоративних підприємств у промисловості.

Глобалізація бізнес-середовища призвела до стрімкого розширення міжнародної торгівлі, збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій і фінансового капіталу, що зумовило перехід конкурентної боротьби у сфері товарного виробництва та дистрибуції на міждержавний рівень. Якісні зміни економічного середовища перш за все торкнулися галузей промисловості, продукти яких задовольняють базові споживчі потреби, їх ринки досягли насичення, темпи їх зростання уповільнилися. Зростає вплив та значущість галузей суспільного виробництва, продуктами яких є різноманітні послуги сервісу платоспроможних споживачів, типовими з яких є послуги у сфері відпочинку, подорожей, дизайнерські, освітні тощо. Особливий вплив на економічне середовище спричинений розвитком високотехнологічних секторів, у тому числі інформаційних технологій, що являють собою магістральні шляхи економічної експансії. Саме на таких ринках очікуються найбільші обсяги та темпи зростання прибутків на найближчу перспективу [4].

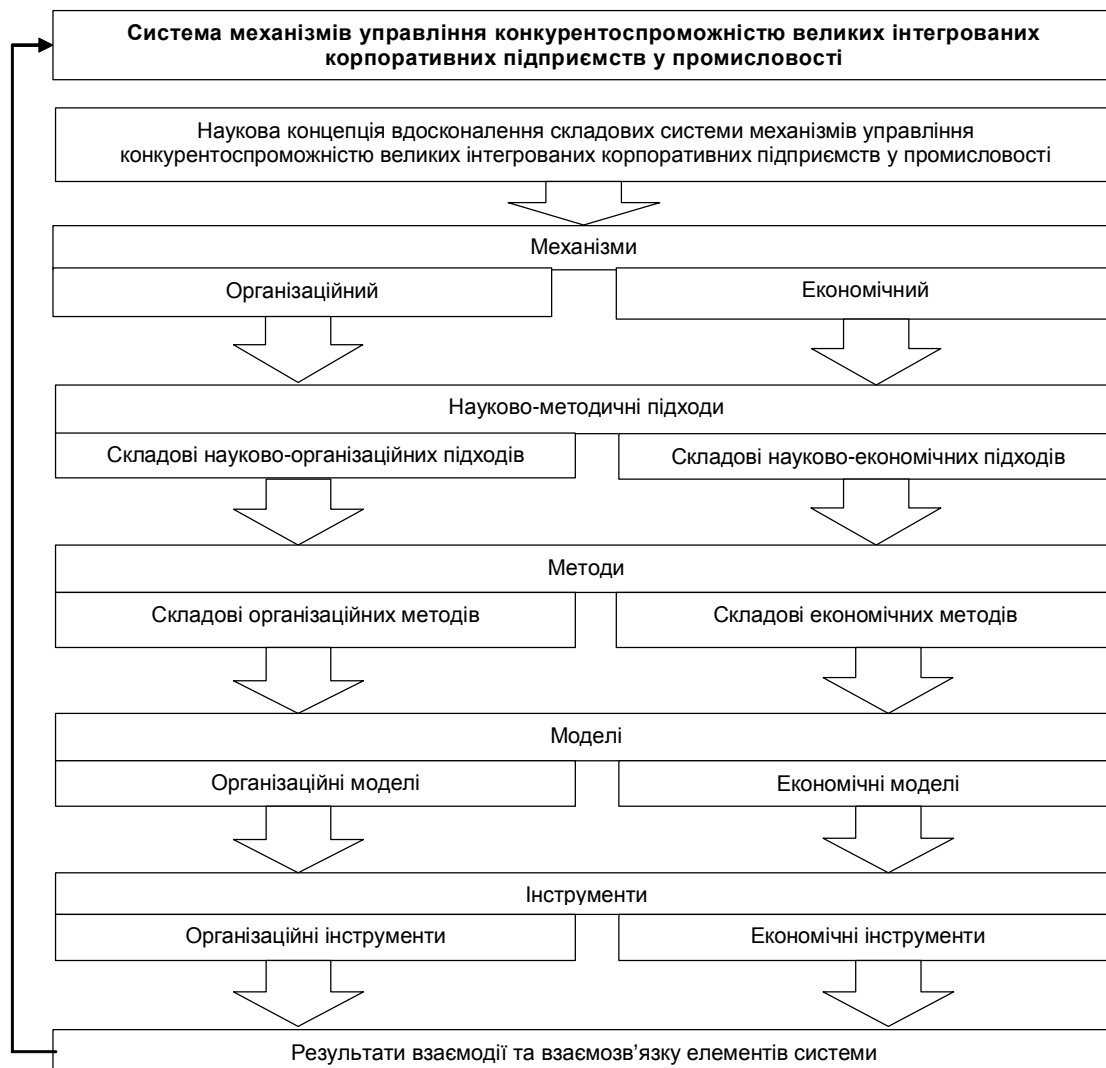
Поширення інформаційних технологій та засобів автоматизації процесів практично в усіх сферах економічного управління, необмежені можливості Інтернету та мобільних засобів комунікації призводять до підвищення значення та перспектив застосування прогресивних досягнень і розробок економічної науки в практиці управління конкурентоспроможністю як на рівні промислових підприємств, так і на вищих рівнях корпоративного управління.

Загальну модель управління конкурентоспроможністю промислового підприємства складають такі шість головних елементів: структура, методи та принципи управління, інформаційне та ресурсне забезпечення системи управління конкурентоспроможністю, технологічне забезпечення процесів управління. Концепція побудови системи механізмів управління конкурентоспроможністю повинна враховувати елементи, сфери та функції такого управління. До сфер управління конкурентоспроможністю підприємства, за класичним підходом, відносять маркетинг, виробництво, наукові дослідження та впровадження інновацій. Облік, планування, організація та контроль складають структуру функцій управління конкурентоспроможністю.

Ніяка організація не може успішно виживати в конкурентному середовищі, якщо вона не має чітко визначених орієнтирів, напрямків, які задають те, до чого вона прагне, чого вона хоче досягти своєю діяльністю. Одними з найбільш важливих для управління конкурентоспроможністю є цілі організації. Вони відображають співвідношення між темпами зміни обсягу продажів і прибутку організації й галузі в цілому, між темпами зростання вартості корпоративного підприємства й підприємств-конкурентів. Відповідно до цих типів темпу росту може встановлюватися мета захоплення лідерства в галузі, мета стабільного росту та мета збереження досягнутого рівня, причому, будучи абсолютно різними за своєю спрямованістю, вони можуть спокійно, послідовно змінювати одна одну.

Таким чином, управління конкурентоспроможністю великих інтегрованих корпоративних підприємств - це складний процес, впровадження якого на вітчизняних підприємствах є одним із основних завдань й умов забезпечення їх ефективної діяльності, оскільки воно забезпечує підприємство методами координації та інтегрування видів діяльності; засобами адаптації й реалізації планової діяльності в мінливому ринковому середовищі, інструментами та моделями забезпечення впевненого розвитку, що враховують економічний, трудовий, ресурсний, інвестиційно-інноваційний потенціал тощо, а також ситуацію, яка відбувається в галузі й на ринку.

Узагальнення теоретичних положень, результати проведеного ретроспективного аналізу процесів роздержавлення та приватизації, злиттів та поглинання підприємств, становлення та розвитку господарюючих суб'єктів у промисловості за період 1999-2011 рр., виявлення тенденцій формування інтегрованих холдингів, таких як група, дочірні холдинги та дивізіони [5], є базою для формування методології управління конкурентоспроможністю великих інтегрованих корпоративних підприємств у промисловості, основа якої - організація необхідних і суттєвих взаємозв'язків і взаємозалежностей системи, що включає в себе механізми організаційного та економічного характеру і їх складові (рис. 1).

Рис. 1. Методологія взаємодії та взаємозв'язку складових системи механізмів управління конкурентоспроможністю великих інтегрованих корпоративних промислових підприємств.

Дієвість запропонованої методології забезпечується взаємодією та взаємозв'язком складових системи механізмів управління конкурентоспроможністю.

Виникаючі нові відносини власності в інтегрованих структурах промислового капіталу (дивізіонах, холдингах і групах) України обумовили розвиток науково-теоретичних підходів, методів та інструментів управління конкурентоспроможністю промислових підприємств - активів групи, визначальним із яких стає новий корпоративно-структурований підхід до отримання моделі організації управління конкурентоспроможністю в групі об'єднаних корпоративних підприємств у промисловості [6]. Наукову основу розробленої методології формують також доопрацьовані методичні підходи й методи з урахуванням своєрідності формування системи управління конкурентоспроможністю великих промислових підприємств, зокрема - формування системи управління нематеріальними активами до встановлення місця й ролі процесів укрупнення та концентрації капіталу в розвитку великих корпоративних підприємств у промисловості, виявлення особливостей складових конкурентної боротьби великих металургійних підприємств; класифікаційний підхід до виявлення

особливостей системи управління конкурентоспроможністю підприємств у зарубіжних країнах (Японія, США, Західна Європа, Росія); метод виявлення сутності та дієвості антимонопольного законодавства України.

У свою чергу, розвиток та вдосконалення вказаних підходів забезпечені розробкою механізму управління концентрацією та укрупненням капіталу та механізму управління нематеріальними активами. Побудову ефективної системи механізмів управління конкурентоспроможністю завершено за допомогою алгоритмів та інструментів розробки й обґрунтування управлінських рішень: алгоритмів злиття та поглинання корпоративних підприємств, алгоритму захисту від рейдерства, інструментами управління нематеріальними активами великого промислового підприємства.

Об'єктивно новою особливістю розробленої методології як вчення про організацію управління конкурентоспроможністю великих корпоративних підприємств у промисловості є врахування відносин власності в надгалузевих транснаціональних корпоративних об'єднаннях, а також системна взаємодія і взаємозв'язку, що виникають в інтегрованих структурах

промислового капіталу України між групами, холдингами, дивізіонами та їхніми підприємствами.

Узагальнені теоретичні положення та запропонована методологія управління конкурентоспроможністю великих корпоративних підприємств у промисловості, основою якої є обґрунтовані методичні підходи та методи вдосконалення системи механізмів управління цим процесом, послужили базою для формування наукової концепції розвитку управління конкурентоспроможністю великих промислових підприємств, методів їх взаємодії і взаємозв'язку та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо їх практичного використання.

Як уже відзначалося нами в [7], основними елементами концепції управління конкурентоспромож-

ністю великих інтегрованих корпоративних підприємств у промисловості є: гіпотеза й основні поняття, принципи, види й методи управління, а також мета й завдання управління конкурентоспроможністю. Поєднуючи ці елементи з інформаційним забезпеченням, механізмами управління, а також з аналізом ефективності процесу управління, отримуємо нову наукову концепцію управління конкурентоспроможністю великих інтегрованих корпоративних підприємств у промисловості (рис. 2). Розроблена концепція є інструментом реалізації сформованої методології управління конкурентоспроможністю великих господарюючих суб'єктів у промисловості та методичним забезпеченням організації процесу управління конкурентоспроможністю.

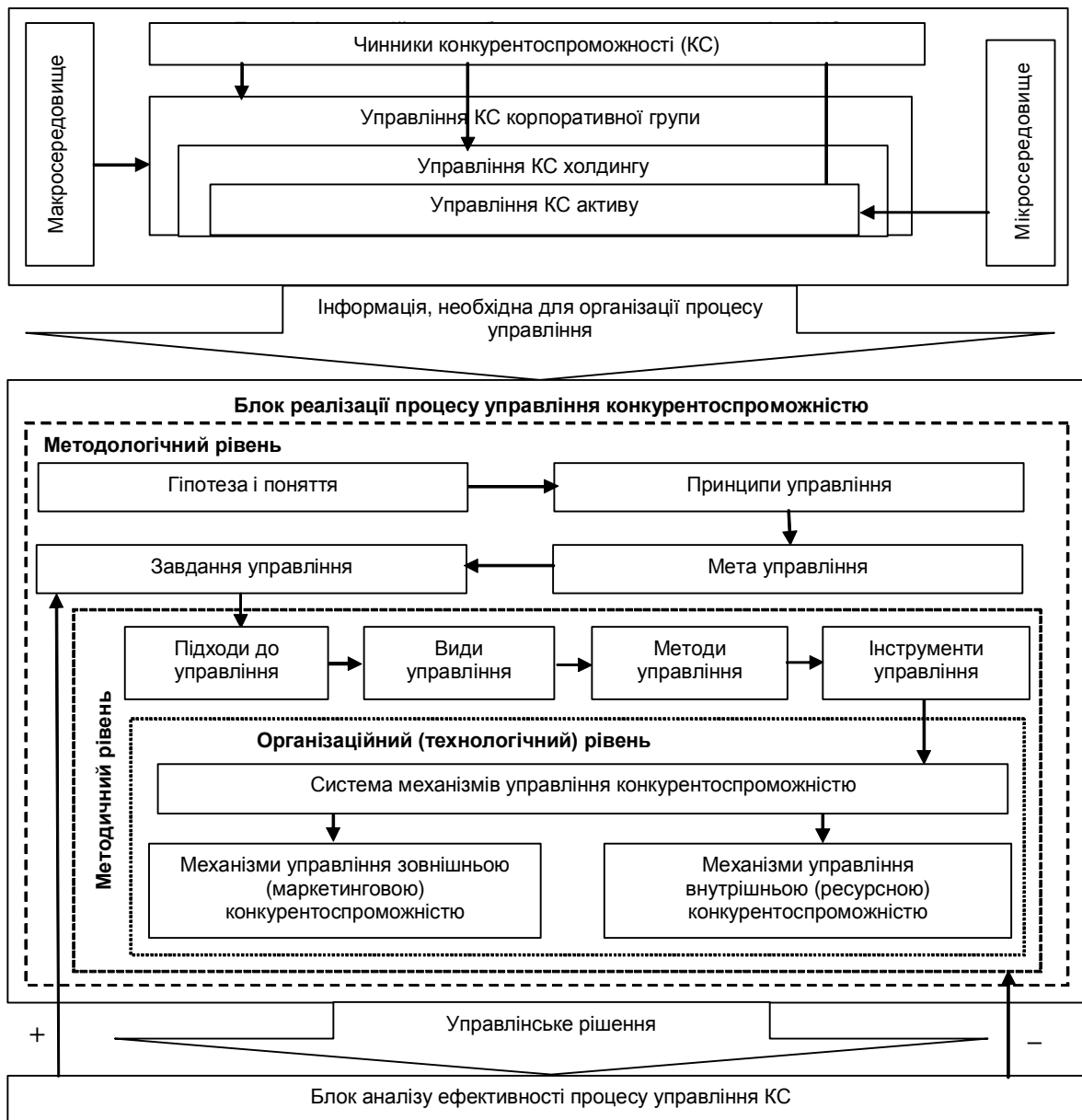

Рис. 2. Концепція управління конкурентоспроможністю великих інтегрованих корпоративних підприємств у промисловості.

Запропонована концепція структурно складається з трьох блоків: блоку інформаційного забезпечення процесу управління конкурентоспроможністю,

блоку реалізації процесу управління КС, блоку аналізу ефективності процесу управління.

У межах першого блоку здійснюється збирання,

структуризація, аналіз та оцінка первинної інформації, необхідної для організації процесу управління конкурентоспроможністю. Означена інформація умовно розділена на групи - інформація про вплив на управління конкурентоспроможністю макросередовища, мікросередовища й чинників конкурентоспроможності. У цьому випадку до інформації впливу макросередовища відносяться сучасні умови функціонування великих промислових підприємств, зокрема: інтернаціоналізація світової економіки; розвиток міжнародної торгівлі; глобалізація бізнесу; інтеграція економічних процесів; трансформація галузей; реструктуризація підприємств.

До інформації впливу мікросередовища на управління конкурентоспроможністю відносяться основні конкурентні переваги промислового підприємства: рівень використання конкурентного потенціалу підприємства; спроможність підприємства чинити опір впливу зовнішнього середовища; виявлення й реалізація внутрішніх резервів. До основних чинників конкурентоспроможності віднесені такі групи чинників: політико-правові; ринково-галузеві; демографічні; екологічні; економічні; техніко-технологічні; структурно-організаційні; соціологічно-культурологічні; ресурсні; інформаційні.

Необхідно зауважити, що управління конкурентоспроможністю в сучасних умовах здійснюється на трьох ієрархічних рівнях - рівні корпоративної групи, рівні холдингу й рівні конкретного активу. При цьому вплив макросередовища більшою мірою відчувається на найвищому рівні управління - на рівні корпоративної групи. Вплив мікросередовища найбільшою мірою проявляється на рівні конкретного активу. Чинники ж конкурентоспроможності впливають на всіх рівнях управління.

Результатом обробки вказаної інформації на всіх рівнях управління має стати набір своєчасної, об'єктивної, структурованої відповідним чином інформації, яка передається до блоку реалізації процесу управління конкурентоспроможністю.

Указаний блок розбитий на три рівні: методологічний, методичний та організаційний (технологічний). Реалізація процесу управління починається на методичному рівні з визначення основних понять і розробки гіпотези. Потім послідовно визначаються принципи управління конкурентоспроможністю, мета управління, завдання управління.

Після того, як визначено завдання управління, переходимо на методичний рівень, де визначаємо основні підходи до управління конкурентоспроможністю, види управління, що мають бути використані, методи та інструменти управління конкурентоспроможністю. Докладно склад та структуру основних елементів методологічного й методичного рівнів запропонованої концепції розглянуто в [7].

Після визначення підходів, видів, методів та інструментів управління передбачається перехід на організаційний (технологічний) рівень, де здійснюється виконання управлінських рішень за допомогою системи механізмів управління конкурентоспроможністю. Ці механізми повинні забезпечувати процес управління конкурентоспроможністю у двох основних напрямках - зовнішньому, де повинні бути забезпечені відповідний рівень маркетингової конкурентоспроможності, і внутрішньому, де за допомогою відповідних механізмів має бути забезпечений необхідний рівень ресурсної конкурентоспроможності.

Результатом функціонування процесного блоку повинні бути реалізовані на практиці управлінські рішення. Після їх реалізації концепцією передбачено проведення аналізу ефективності процесу управління, що виконується в межах відповідного блоку. Якщо результати реалізації рішення позитивні, то по системі зворотнього зв'язку повертаємось до методологічного блоку, а конкретніше - до формулювань нових завдань управління. Якщо ж результати процесу управління не є задовільними, то повертаємось на методичний рівень і в межах уже існуючого завдання переглядаємо підходи до управління, його види, методи, інструменти, вносимо корективи до існуючих механізмів управління.

Висновки

1. Результатом проведених досліджень стало формування нової методології організації управління конкурентоспроможністю великих корпоративних підприємств у промисловості, основною характерною рисою якої є врахування відносин власності в надгалузевих транснаціональних корпоративних об'єднаннях, а також системна взаємодія і взаємозв'язки, що виникають в інтегрованих структурах промислового капіталу України, між групами, холдингами, дивізіонами та їх підприємствами.

2. На основі сформованої методології розроблено нову концепцію управління конкурентоспроможністю великих промислових підприємств. Удосконалення системи механізмів управління конкурентоспроможністю великих корпоративних промислових підприємств є перспективним напрямком подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ackoff R. The Corporate Rain Dance (1977) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://ackoffcenter.blogspot.com/ackoff_center_weblog/2004/07/the_corporate_r.html.
2. Brandenburger A. M. Co-Opetition : A Revolution Mindset That Combines Competition and Cooperation : The Game Theory Strategy That's Changing the Game of Business / Adam M. Brandenburger (Author), Barry J. Nalebuff. - N.Y. : Broadway Business, 1997.
3. Hamel G. Competing for the Future: Breakthrough Strategies for Seizing Control of Your Industry and Creating Markets of Tomorrow / G. Hamel, C. K. Prahalad. - Boston : Harvard Business School Press, 1994. - 357 p.
4. Moore J. F. The Death of Competition: Leadership and Strategy in the Age of Business Ecosystems / J. F. Moore. - John Wiley & Sons, 1996.
5. Колосок В. М. Методологія розвитку стратегічного управління великих промислових підприємств : [монографія] / В. М. Колосок. - Маріуполь : ДВНЗ "Приазовський державний технічний університет", 2012. - 247 с.
6. Верескун М. В. Конкурентна боротьба і конкурентоспроможність крупних корпоративних структур // Вісник Приазовського державного технічного університету: Сер.: Економічні науки: Зб. наук. пр. - Маріуполь : ДВНЗ "ПДТУ", 2012. - Вип. 22. - С. 86-92.
7. Колосок В. М. Бюджетирование как инструмент стратегического управления предприятиями металлургического холдинга / Колосок В. М., Верескун М. В., Дроботина Е. Н. // Экономика Украины. - 2012. - № 6. - С. 30-40.
8. Верескун М. В. Концептуальні основи управління конкурентоспроможністю великих корпоративних структур / М. В. Верескун // Схід. - 2012. - №5 (119) - С. 12-16.

M. Vereskun

SCIENTIFIC SUBSTANTIATION AND METHODIC FORM AN AGE MENTOFLARGE CORPORATE COMPETITIVENESS OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

Based on the analysis of the results of recent studies and their scientific developments in the field of competitiveness, formed methodology competitiveness management of large corporate enterprises in the industry, which is a system of institutional arrangements and economic factors, and their constituents. To implement the existing methodology proposed scientific concept of competitiveness management, which consists of three interconnected blocks - information support, sales management and analysis of the effectiveness of the management competitiveness.

Key words: competitiveness, competitiveness management, management methodology, management concept, large corporate industries.

© М. Верескун

Надійшла до редакції 26.10.2012

УДК 338:658

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЧИННИК ЇХ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

ОЛЕКСАНДР ЄМЕЛЬЯНОВ,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національного університету "Львівська політехніка"*

ТЕТЯНА ПЕТРУШКА,

*асистент кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національного університету "Львівська політехніка"*

У статті з'ясовано сутність та особливості економічного розвитку підприємства. Обґрунтовано показник міри інтенсивності виробничого процесу за певним видом ресурсів підприємства та визначено загальну ознаку інтенсивного типу його економічного розвитку. Установлено закономірності раціонального застосування ресурсів підприємств. Розроблено метод визначення оптимального рівня інтенсифікації використання виробничих ресурсів.

Ключові слова: підприємство, економічний розвиток, ресурси, інтенсифікація, продуктивність, факторний аналіз.

Постановка проблеми. Будь-який господарюючий суб'єкт повинен прагнути до постійного розвитку. У переважній більшості випадків забезпечення економічного розвитку підприємства досягається завдяки одночасній дії як екстенсивних, так й інтенсивних чинників. Останні проявляються, насамперед, у підвищенні рівня ефективності використання виробничих ресурсів підприємства, зокрема, за рахунок покращення якості цих ресурсів та вдосконалення процесів управління ними.

Резерви екстенсивного розвитку вітчизняних промислових підприємств сьогодні є суттєво обмеженими. Однією з причин цього явища є збільшення

протягом останніх років цін на ряд виробничих ресурсів, що застосовуються підприємствами, насамперед, цін на енергоносії. Разом із тим, перехід підприємства на переважно інтенсивний тип розвитку може бути пов'язаний із додатковими витратами, зумовленими підвищенням рівня інтенсивності використання його виробничих ресурсів.

Отже, постає завдання визначити найкраще співвідношення між екстенсивним та інтенсивним типами економічного розвитку підприємства. Вирішення цього завдання, у свою чергу, потребує з'ясування сутності економічного розвитку підприємства